

VÝZNAM KLADSKÉ VLÁDNÍ MINCE VE STRUKTUŘE OBĚŽIVA V ČECHÁCH DRUHÉ POLOVINY 17. STOLETÍ

Vojtěch BRÁDLE

Různým aspektům ražby mincí v Kladsku byla v minulosti v odborné literatuře věnována pozornost již vícekrát.¹⁾ Jednu z významných etap vývoje kladského mincovnictví představují ražby habsburských panovníků Ferdinanda III. (1637–1657) a Leopolda I. (1657–1705).

Pozdější císař Ferdinand III. získal Kladsko od svého otce a předchůdce na říšském trůnu Ferdinanda II. (1619–1637). Kladsko mu bylo dáno včetně mincovního práva, takže Ferdinand III. mohl po více než půl století trvající přestávce v činnosti obnovit zdejší mincovnu. Základem jejího obnovení se stala císařská rezoluce z 28. srpna 1626.²⁾ S vlastní ražbou

1) MALINA, Jiří – KLIMASZEWSKA, Irena: *Bibliografie dějin Kladska, Výběrová speciální bibliografie české a polské knižní a časopisecké literatury*, Kladský sborník, Supplementum 2, Hradec Králové – Wrocław 1999, s. 22–23. Zhodnocení stavu bádání o kladském mincovnictví publikoval R. Pieńkowski. V jeho práci je v poznámkovém aparátu uvedena další početná literatura, která v bibliografii J. Maliny a I. Klimaszewské chybí. Viz PIENKOWSKI, Robert: *Mennictwo Ziemi Kłodzkiej – zarys stanu badań i postulaty*, Kladský sborník 3, 1999, s. 399–404. Nejnověji souhrnné informace o kladském mincovnictví publikovala Z. Holečková. Viz HOLEČKOVÁ, Zuzana: *Nevládní tolarové ražby – ražby slezských knížectví, České, moravské a slezské mince 10.–20. století, Národní muzeum „Chaurova sbírka“ VI/1*, Praha 2010, s. 17–20. Nově byla popsána rovněž problematika kladského mincovnictví hrabat z Hardeka. Viz VOREL, Petr: *Ražba mincí ve východočeském Kladsku hrabaty z Hardeka na počátku 16. století*, Východočeský sborník historický 18, 2010, s. 151–208. V době dokončení tohoto příspěvku byla do tisku připravována nová souhrnná publikace o Kladsku, která obsahuje rovněž kapitolu popisující dějiny kladského mincovnictví. Viz VOREL, Petr: *Mince Hrabství kladského ve 13.–19. století*.

2) ČERMÁK, Kliment – SKRBK, Bedřich: *Mince království českého za panování rodu Habsburského od roku 1526*, Pardubice 1891–1913, s. 371; HALAČKA, Ivo: *Vládní mincovnictví na našem území, 2. díl – období 1620–1740*, Brno 1980, s. 29.

různých stříbrných a zlatých nominálů se započalo v roce 1627. První mince Ferdinanda III. nesly v opisech vedle titulů arcivévody rakouského a vévody burgundského také titul uherského krále, kterým byl korunován již v prosinci 1625. Po jeho pražské korunovaci (25. listopadu 1627) se od roku 1628 na mincích objevil i titul krále českého. Ražby z období před jeho nástupem na říšský trůn (1637) se liší svým obrazem od vládní mince Ferdinanda II., díky čemuž bývají pro svůj charakter označovány za mince zemské.³⁾ Zároveň však svými parametry ostatním vládním ražbám odpovídaly, takže k nim bývají v numismatické literatuře přiřazovány.⁴⁾

Před rokem 1637 razil Ferdinand III. v Kladsku širokou paletu nominálů, včetně dukátových a tolarových násobků (tabulka 1). V největším množství ovšem z mincovny vycházela běžná mince v podobě tříkrejcarů. Posléze, kdy se kladské ražby již plně svým charakterem přiřadily k ostatní vládní minci nového panovníka, se činnost mincovny omezila z velké míry právě jen na ražbu tříkrejcarů, které jsou známy v četných variantách. Ostatní nominály zde byly raženy vesměs již jen výjimečně.⁵⁾ Ještě ke konci vlády Ferdinanda III., v roce 1654, došlo k úplnému uzavření mincovny.

Druhá fáze habsburského vládního mincovnictví v kladské mincovně je spojena s osobou císaře Leopolda I., který po pětileté odmlce její činnost v roce 1659 nechal obnovit. V mincovně se všakrazilo vzhledem k nedostatku drahého kovu pouze velmi omezeně. Nominálově se produkce omezila jen na krejčary a tříkrejčary. Po roce 1660 mělo dojít k opětovnému uzavření mincovny.⁶⁾ Podle části autorů také tímto datem ustalo s konečnou platností vládní habsburské mincovnictví v Kladsku.⁷⁾ Ovšem dnes jsou známy i kladské tříkrejčary z let 1661 a 1662,⁸⁾ takže ještě v těchto letech se zde muselo alespoň v minimální míře pokračovat v mincování.

3) NECHANICKÝ, Zdeněk – ŠAFÁŘ, Oldřich: *Kladské mincovnictví*, Hradec Králové 1983, s. 40.

4) VOREL, Petr: *Od pražského groše ke koruně české 1300–2000, Průvodce dějinami peněz v českých zemích*, Praha 2000, s. 224.

5) HALAČKA: *Vládní mincovnictví na našem*, s. 29; NECHANICKÝ – ŠAFÁŘ: *Kladské*, s. 59.

6) NECHANICKÝ – ŠAFÁŘ: *Kladské*, s. 66.

7) MILLER ZU AICHHOLZ, Viktor – LOEHR, August – HOLZMAIR, Eduard: *Österreichische Münzprägungen 1519–1938*, Wien 1948 nebo JUNGWIRTH, Helmut: *Corpus Nummorum Austriacorum, Band V, Leopold I. – Karl VI. (1657–1740)*, Wien 1975.

8) HALAČKA, Ivo: *Mince zemi Koruny české 1526–1856, 3. díl*, Kroměříž 1988, s. 773.

Tab. 1: Přehled nominálů ražených v kladské mincovně Ferdinandem III. a Leopoldem I.⁹⁾

Období	Nominál	Znamé ročníky
Ferdinand III.	Dvanáctidukát	1629
	Desetidukát	1627–1629
	Devítidukát	1629
	Osmidukát	1629
	Pětidukát	1628, 1636
	Dvoudukát	1629–1631
	Dukát	1629–1631, 1636, 1638–1641, 1644–1645, 1647
	Třítolar	1629
	Dvoutolar	1627–1630
	Tolar	1627–1631, 1636
	Tříkrejcar	1627–1654
	Krejcar	1628–1633, 1635–1636
	Půlkrejcar	1630–1631, 1637, 1641, 1644
	Čtvrtkrejcar	1638
Leopold I.	Patnáctikrejcar	1664–1665
	Šestikrejcar	1665
	Tříkrejcar	1659–1662, 1665
	Krejcar	1659

Ovšem ani přerušení ražby v roce 1662 nepředstavovalo definitivní konec kladské mincovny. Už K. Čermák a B. Skrbek ve své práci o habsburském mincovnictví v českých zemích poznamenali, že v Kladsku se mincovalo ještě v roce 1665.¹⁰⁾ Za vlády Leopolda I. totiž došlo ještě jednou k otevření kladské mincovny, a to na žádost dvorního rady Franze de Lisola, který císaře požádal o pronajmutí některé mincovny. Onou pronajatou mincovnou se posléze stala právě ta v Kladsku, která byla Franzi de Lisola

9) Přehled ražeb vychází z prací I. Halačky. Viz HALAČKA, Ivo: *Mince zemí Koruny české 1526–1856, 2. díl*, Kroměříž 1988, s. 628–649; HALAČKA, Ivo: *Mince zemí Koruny české 1526–1856, 3. díl*, s. 771–774; HALAČKA, Ivo: *Mince zemí Koruny české 1526–1856, Dodatek I*, Praha 2002, s. 113–114 a 129 a HALAČKA, Ivo: *Mince zemí Koruny české 1526–1856, Dodatek II*, Brno 2009, s. 96–98 a 121–122. Kromě v tabulce uvedených ražeb Z. Nechanický a O. Šafař ve své práci zmiňují rovněž možnou existenci čtyřhranného fenikového útesu s letopočtem 1627, půlkrejcaru 1638 a krejcaru 1641. Viz NECHANICKÝ – ŠAFAŘ: *Kladské*, s. 59 a 64.

10) ČERMÁK – SKRBEK: *Mince království*, s. 372.

pronajata na dobu tří let dekretem ze 17. února 1664.¹¹⁾ Podle uzavřené smlouvy mu bylo dovoleno razit dukáty, toлары, patnáctikrejčary, šestikrejčary, třikrejčary a krejčary. Mince měly odpovídat svými parametry tehdy platné císařské instrukci, kterou představovalo dřívější nařízení z 28. března 1659 pro vídeňského mincmistra Franze Fabera (tabulka 2).¹²⁾

Franz de Lisola ještě během roku 1664 skutečně ražbu zahájil, o čemž svědčí dochované patnáctikrejčary s tímto letopočtem. Kromě patnáctikrejčarů v Kladsku dále byly raženy ještě šestikrejčary a třikrejčary.¹³⁾ Ovšem již 17. června 1665 dvorská komora nařídila zastavit výrobu mincí kvůli špatnému postupu při ražbě,¹⁴⁾ čímž došlo k jejímu definitivnímu uzavření a vybavení bylo následně převezeno do Opolí, kde měla být otevřena nová vládní mincovna.

Při zkoumání celkové struktury oběživa určitého období a i detailnějšího zhodnocení významu jeho jednotlivých složek se vedle studia písemných pramenů lze opřít o rozbor mincovních souborů, které byly svými někdejšími majiteli v dané době ukryty. Postavení kladské vládní habsburské mince v mincovních nálezech se stručně dotkli již Z. Nechanický a O. Šafař, kteří zmiňují častější výskyt krejčarů a třikrejčarů Ferdinanda III. v nálezech z období třicetileté války. Zastoupení kladské mince na území

11) HALAČKA, Ivo: *Vládní mincování v Kladsku v době vlády Leopolda I.*, Numismatické listy 36, 1981, s. 79–80; NECHANICKÝ – ŠAFAŘ: *Kladské*, s. 66.

12) SCHALK, Karl: *Unter Kaiser Leopold I. neu eingeführte Münzsorten: Die Sechser und Fünfezner, und das Schicksal der Groschen*, Numismatische Zeitschrift 38, 1906, s. 235–238; SCHALK, Karl: *Beiträge zur Geschichte des österreichischen Münzwesens unter Leopold I. (Mit besonderer Berücksichtigung der Münzstätte Wien)*, Numismatische Zeitschrift, Neue Folge 1 (41), 1908, s. 191–193; MILLER ZU AICHHOLZ – LOEHR – HOLZMAIR: *Österreichische Münzprägungen*, s. 158; NECHANICKÝ, Zdeněk: *Mincovnictví Leopolda I. 1657–1705*, Hradec Králové 1991, s. 11. Vzhledem k zásadnímu významu této instrukce ji dále zmiňuje prakticky všechna numismatická literatura, která se i jen okrajovým způsobem dotýká problematiky mincovnictví Leopolda I.

13) Ražby se značkou Franze de Lisola (FBL nebo FBDL) jsou v publikacích, které za konec kladského mincovnictví označují rok 1660, přiřazovány vratislavské mincovně. Viz MILLER ZU AICHHOLZ – LOEHR – HOLZMAIR: *Österreichische Münzprägungen*, s. 163–164 nebo JUNGWIRTH: *Corpus Nummorum*, s. 19–21. V práci K. Čermáka a B. Skrbka jsou mince s jeho značkou přiřazeny pouze obecně některé blíže neurčené slezské mincovně. Viz ČERMÁK – SKRBEK: *Mince království*, s. 455.

14) HALAČKA: *Vládní mincovnictví na našem*, s. 30; HALAČKA: *Vládní mincování v Kladsku*, s. 83.

Tab. 2: Parametry nominálů povolených razit Franzi de Lisola v kladské mincovně.¹⁵⁾

Nominál	Jakost	Hmotnost v gramech	Zrno v gramech
Dukát	23 karátů 8 grénů 986/1000	3,495	3,446
Tolar	14 lotů 875/1000	28,82	25,22
Patnáctikrejcar	9 lotů 563/1000	6,404	3,602
Šestikrejcar	7 lotů 438/1000	3,733	1,633
Tříkrejcar	6 lotů 2 kvintlíky 2 peníze 414/1000	1,741	0,721
Krejcar	4 loty 250/1000	0,961	0,24

Čech a Moravy hodnotí pro tuto dobu jako „velmi nízké“, přičemž jej odhadují na „nejvýše několik procent“.¹⁶⁾ Je třeba ovšem dodat, že jejich práce nevyšla z kritického zhodnocení mincovních nálezů dané doby, které by mohly ve svém celku představovat určitý reprezentativní vzorek oběživa. Díky tomu nelze tento odhad brát jako zcela směřodatný. Reprezentativní rozbor depotů z období třicetileté války publikoval A. Kostlán.¹⁷⁾ Vládní kladská mince byla v rámci tohoto rozboru přiřazena k oblasti Slezska, ale jejímu vlastnímu postavení zde není jinak věnována žádná pozornost.

O výskytu ražeb Leopolda I. v mincovních nálezech pak Z. Nechanický a O. Šafář hovoří jako o „ojedinělem“.¹⁸⁾

Významu kladské vládní mince, tentokráte z pohledu mincovních depotů pouze z oblasti východních Čech, se stručně dotkla také M. Žižková, podle níž se zde kladská mince neobjevuje obecně příliš často a rovněž odkazuje jen na častější výskyt tříkrejcarů Ferdinanda III.¹⁹⁾ Ani v tomto případě výsledné hodnocení není založeno na podle jasných kritérií vybraném reprezentativním vzorku nálezů, ale znovu na veškerých mincovních depotech bez ohledu na jejich velice různorodou vypovídací schopnost.

15) NECHANICKÝ – ŠAFÁŘ: *Kladské*, s. 67.

16) NECHANICKÝ – ŠAFÁŘ: *Kladské*, s. 79.

17) KOSTLÁN, Antonín: *Nálezy mincí českého prostředí z období třicetileté války jako historický pramen, Příspěvek k aplikaci matematických metod při rozboru historických hromadných pramenů pozdního feudalismu*, Numismatický sborník 17, 1986, s. 191–236.

18) NECHANICKÝ – ŠAFÁŘ: *Kladské*, s. 79.

19) ŽIŽKOVÁ, Michaela: *Slezská a kladská mince v oběživu východních Čech v tolarovém období 1519–1750*, 1998, s. 58. rkp. diplomové práce uložen na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity.

Tab. 3: Přehled analyzovaných nálezů druhé poloviny 17. století podle doby jejich ukrytí.

Místo a doba objevu nálezu	Doba ukrytí nálezu	Počet mincí Nalezených / Popsaných
Líšno (1981)	po r. 1652	? / 1082 ks
Úsilov (1902)	po r. 1653	lehce přes 158 ks / 158 ks
Smilovice – osada Chlum (1931)	po r. 1662	459 ks / 459 ks
Řestoky (1928)	po r. 1663	asi 815 ks / 803 ks
Pelhřimov (1931)	po r. 1669	? / 342 ks
Poběžovice (1930)	po r. 1673	? / 132 ks
Mečichov (1969)	po r. 1673	229 ks / 229 ks
Chroboly (1890)	po r. 1675	asi 930 ks / 913 ks
Zdice (1982)	po r. 1676	? / 212 ks
Čejov (1924)	po r. 1681	? / 440 ks
Humpolec (1961)	po r. 1683	1347 ks / 1347 ks
Kejžlice (1926)	po r. 1694	? / 225 ks
Bozkov (1933)	po r. 1700	asi 1718 ks / 1698 ks

Cílové období tohoto příspěvku představuje druhá polovina 17. století. Kritický rozbor českých hromadných mincovních depotů této doby vygeneroval 13 nálezových celků (tabulka 3), které celkově zahrnují 8089 ražeb a i přes některé výhrady tvoří určitý reprezentativní vzorek tehdejšího oběživa.²⁰⁾ Vedle těchto 13 depotů bylo z kontrolních důvodů statisticky zkoumáno i několik dalších nálezových celků, které kvůli výraznějším nedostatkům vůči předem stanoveným kritériím nebyly do hlavního rozboru zahrnuty.²¹⁾

Do rozboru zahrnutých 13 depotů obsahovalo celkově minimálně 108 kladských ražeb,²²⁾ což při celkovém počtu 8089 mincí představuje

20) BRÁDLE, Vojtěch: *Struktura oběživa v Čechách druhé poloviny 17. století, K výpovědní hodnotě nálezů mincí*, Numismatický sborník 25, 2011, s. 95–100. Zde lze nalézt početnou literaturu vztahující se k jednotlivým depotům.

21) Doplněkově bylo sledováno složení nálezů z Libišan, Postřekova, Větrova a Žlebských Chvalovic.

22) V případě nálezu z obce Chroboly nelze počet mincí vzhledem k jeho

podíl ve výši 1,3 procenta.²³⁾ Ve zkoumaných nálezových souborech se objevilo rovných 100 ražeb Ferdinanda III., které doplnilo osm mincí Leopolda I. (tabulka 4). Z pohledu nominálové struktury této složce jednoznačně dominoval třikrejcar, s nímž se u Ferdinanda III. setkáme v 97 případech. Dalších pět mincí téže hodnoty nalezneme u Leopolda I. Ostatní nominály tak představují jen naprosto minimální příměs. U Ferdinanda III. ji tvoří trojice krejcarů a u Leopolda I. dvojice patnáctikrejcarů a jeden šestikrejcar. V depotech se nevyskytla žádná ražba reprezentující některou ze starších fází kladského mincovnictví.

S kladskými ražbami se setkáme celkově v deseti depotech.²⁴⁾ Počet kladských mincí v nich se pohyboval mezi jednou mincí (Poběžovice) a 42 ražbami (Líšno). Více než deset ražeb bylo zaznamenáno jinak pouze v depotech z Řestok (15 ks) a Humpolce (21 ks). Spíše než vlastní počet mincí je směřodatnější rozpětí procentuelního podílu pro jednotlivé nálezy, který se pohybuje od nuly u trojice depotů bez kladské mince (Zdice, Kejžlice a Bozkov) po necelá čtyři procenta u nálezů z Úsilova (3,8 %; 6 ks) a Líšna (3,9 %; 42 ks). Ve zbytku zkoumaných depotů nepřesáhl podíl kladské mince dvouprocentní hranici.

Tab. 4: Přehled kladské vládní mince v analyzovaných nálezech druhé poloviny 17. století.

	Nálezy z let 1650–1700		Ferdinand III.		Leopold I.	
	Všechny mince	Kladská mince	Všechny mince	Kladská mince	Všechny mince	Kladská mince
Počet mincí	8089	108	630	100	3338	8
Procentuelní podíl	100	1,3	7,8	1,2	41,3	0,1

pouze obecnému popisu přesně určit. U některých nálezů byly prokazatelně kladské mince Franze de Lisola přiřazeny vratislavské mincovně. K tomu viz pozn. 13.

23) V celkovém rozboru oběživa druhé poloviny 17. století v Čechách z pohledu mincovních nálezů na kladské vládní mince nebyl samostatně brán zřetel a tyto mince byly zahrnuty pod položku slezské vládní mince a v rámci ní se s nimi pracovalo. Viz BRÁDLE: *Struktura oběživa*, s. 106, pozn. 121. K Slezsku byla zdejší mince přiřazena v souladu s jejím přiřazením k této oblasti v rozboru nálezů z doby třicetileté války A. Kostlána, ačkoliv Kladsko historicky patřilo k území Čech.

24) Jedná se o nálezy: Líšno, Úsilov, Smilovice – osada Chlum, Řestoky, Pelhřimov, Poběžovice, Mečichov, Chroboly, Čejov a Humpolec.

Tato uvedená čísla nám již mohou ledacos říci o významu kladských mincí ve struktuře oběživa v Čechách sledovaného období. Jak bylo zmíněno, jejich celkový podíl představuje 1,3 procenta (108 ks). Ten ve srovnání s nejméně zastoupenými mincovními pány působí jako značně nízký. Česká vládní mince – 1 093 ks (13,5 %), ostatní slezská vládní mince – 2 491 ks (30,8 %), dolnorakouská vládní mince – 893 (11,0 %) a tyrolská mince – 827 ks (10,2 %).²⁵⁾ Ovšem při posuzování všech 85 v nálezech doložených mincovních pánů²⁶⁾ lze hodnotit kladskou minci vzhledem k počtu ražeb jako silně zastoupenou a patří jí jedenácté místo. Navíc je třeba poznamenat, že u některých více zastoupených složek oběživa představují tyto souhrnnou produkci několika ražeben, zatímco podíl kladské vládní mince je tvořen ražbami pouze jediné mincovny.

Podíl kladské mince se nejvíce blíží zastoupení ražeb olomouckého biskupství (117 ks; 1,4 %).²⁷⁾ Olomoučtí biskupové ve druhé polovině 17. století patřili k nejméně zastoupeným mincovním pánům v oblasti střední Evropy. Biskupská mincovna v některých letech vykazovala dokonce větší produkci než některé císařské ražebny a dvorská komora si stěžovala, že Morava je biskupskými ražbami doslova zaplavena.²⁸⁾ I z tohoto pohledu tedy nelze význam kladské mince označit jako vyloženě nízký.

Zkoumané nálezy dobře odrážejí rozdíl mezi mírou mincování v Kladsku za Ferdinanda III. (100 ks) a Leopolda I. (8 ks). Zatímco za prvně jmenovaného panovníka fungovala zdejší mincovna nepřetržitě po dobu necelých 30 let, za druhého především z důvodu nedostatku drahého kovu již jen dožívala. Tomu odpovídá i výrazný rozdíl mezi doloženým počtem ražeb obou panovníků. Ferdinand III. byl v analyzovaných depotech doložen celkově 630 mincemi,²⁹⁾ což představuje podíl ve výši 7,8%. Budeme-li sledovat pouze tuto složku oběživa, tak zjistíme, že téměř každá šestá jeho mince v nálezech byla vyražena v Kladsku. Ty tak tvoří skoro 16 % této složky. Početněji je doložena pouze jeho mince česká (196 ks) a jen naprosto nepatrně zbylá mince slezská (101 ks). Méně jsou zastoupeny ražby štyrské (93 ks), dolnorakouské (74 ks) a další.³⁰⁾ Naprosto jednoznačně

25) BRÁDLE: *Struktura oběživa*, s. 109, Tab. 10. Do počtu slezské vládní mince je zde započtena i mince kladská, takže jako její celkový podíl je uvedeno 32,1 % (2 599 ks).

26) BRÁDLE: *Struktura oběživa*, s. 102–103.

27) BRÁDLE: *Struktura oběživa*, s. 105.

28) SEJBAL, Jiří: *Základy peněžního vývoje*, Brno 1997, s. 266.

29) BRÁDLE: *Struktura oběživa*, s. 122, Tab. 16.

30) BRÁDLE: *Struktura oběživa*, s. 122, Tab. 16. Do počtu slezské vládní mince je v tabulce znovu započtena i mince kladská.

se tu projevuje značný význam kladské mince v rámci Ferdinandova mincovnictví a její zřetelný průnik do oběživa v Čechách. Naproti tomu výskyt osmi ražeb Leopolda I. v rámci jeho celkových 3 338 mincí nelze hodnotit jinak než jako mizivý. Propad významu kladské mince je třeba posuzovat v souvislosti s popsanou minimální činností mincovny, kterou pak spolehlivě odráží i mincovní nálezy.

Jestliže nálezy poměrně spolehlivě odráží různou výši produkce kladské mincovny za obou jmenovaných panovníků, platí toto i pro její nominálové zaměření. Naprostou většinu mincí reprezentují tříkrejcar (102 ks), jejichž podíl tvoří přes 90 % kladské složky v nálezech. K tomu je nutno poznamenat, že tříkrejcar představuje kmenový nominál i celého analyzovaného souboru, což usnadnilo i průnik kladských mincí této hodnoty do studovaných depotů. U tříkrejcaru jako nejnižšího nominálu se zdá být na jedné straně splněna podmínka dostatečné hodnoty mince, aby ji stálo za to v případě potřeby uschovávat, a na straně druhé podmínka jeho obecné dosažitelnosti pro široké vrstvy obyvatelstva.³¹⁾ S první podmínkou do určité míry souvisí jen zcela výjimečný výskyt krejcaru (3 ks) v depotech. Tato mince byla do tezaurovaných souborů zařazována v podstatně menší míře nejspíše právě proto, že její hodnota se soudobému člověku zdála zjevně jako příliš nízká, aby se vyplatilo ji uschovávat.

Téměř úplná absence šestikrejarů (1 ks) a patnáctikrejarů (2 ks) v depotech má jiný důvod. Tyto nominály byly zavedeny až za vlády Leopolda I. a v Kladsku se razily jen krátkodobě a v omezeném množství, takže tyto ražby se ve zkoumaném souboru těžko mohly objevit v nějak zásadnějším počtu. Za zmínku stojí, že právě v nálezu ze Zdic, který neobsahuje žádné tříkrejcar, resp. v nálezech z Kežlic a Bozkova, které jsou převážně tvořeny jinými nominály, nenalezneme kladské mince.

V celém studovaném souboru se neobjevil žádný tolarový či dukátový nominál původem z Kladska, což může souviset s jejich obecnou vzácností³²⁾ a také s celkovým složením analyzovaného souboru, v němž nad hrubou mincí³³⁾ zřetelně převažovaly běžné krejcarové nominály.

Pokud jde o kontrolně sledované nálezy, tak jejich složení nepřineslo žádné výrazné odlišnosti od depotů zahrnutých do hlavní statistiky. Kladské

31) BRÁDLE: *Struktura oběživa*, s. 126.

32) NECHANICKÝ – ŠAFÁŘ: *Kladské*, s. 40.

33) Hrubou mincí jsou označovány tolarové a dukátové nominály. Kladský dukát Ferdinanda III. s letopočtem 1638 zahrnoval proslulý košický poklad zlatých mincí. Viz NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela: *Košický poklad, Nález zlatých mincí 15.–17. století v Košicích r. 1935*, Sborník Národního musea v Praze, A – historický, sv. 3, 1948, s. 190.

mince se v několika exemplářích vyskytly ve dvou nálezových celcích (Libišany a Žlebské Chvalovice), které byly tvořeny drobnou mincí, přičemž v obou šlo o ražby Ferdinanda III. Ve zbylé dvojici depotů (Postřekov a Větrov) s převahou tolarových a dukátových nominálů se podle očekávání žádná kladská mince neobjevila.

Shrneme-li tedy poznatky, které byly získány o oběživu druhé poloviny 17. století v Čechách rozbořem dobových hromadných depotů ve vztahu k významu kladské mince, lze obecně souhlasit se Z. Nechanickým a O. Šafářem, kteří její podíl bez přesnější statistické analýzy v nálezech třicetileté války odhadovali na „nejvýše několik procent“.³⁴⁾ Studované nálezy jej konkretizovaly pro následující dobu po roce 1650 na 1,3%. Jejich závěr o velmi nízkém zastoupení kladské mince však už lze hodnotit z různého úhlu pohledu. V celkovém množství tehdy obíhajících ražeb je její zastoupení skutečně nízké, což platí i při srovnání s dominantními složkami oběživa. Přesto ovšem z porovnání zastoupení všech mincovních pánů vyplývá, že kladská mince patří k silněji zastoupeným složkám oběživa. Ta tedy, ačkoliv nenáleží do skupiny dominantních složek oběživa (a vzhledem k jejímu vlastnímu vývoji, specifikům mincování v Kladsku a celkové tamní produkci vlastně k ní ani náležet nemohla), bezesporu tvořila ve studované době pevnou součást peněžního oběhu v Čechách a soudobý člověk se s ní běžně mohl setkávat při každodenním obchodním styku.

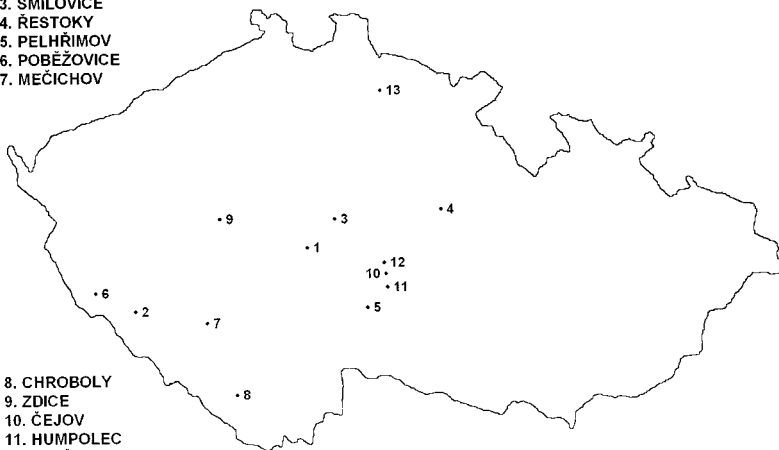
Jako minimálně nepřesný je pak třeba hodnotit závěr M. Žížkové o malém průniku kladské mince do Čech.³⁵⁾ Při znalosti vývoje kladského mincovnictví zkoumané mincovní soubory svědčí spíše o průniku odpovídajícím jeho možností, a to včetně rozlišení rozdílu v míře produkce mincovny za Ferdinanda III. a Leopolda I. a jejímu nominálovému zaměření.

V rámci objektivizování zjištěných výsledků je třeba na závěr poznamenat, že celý analyzovaný soubor depotů druhé poloviny 17. století nás spolehlivě informuje jenom o struktuře střední části nominálového spektra (od tříkřejcaru po patnáctikřejcar), kdy jej lze považovat za reprezentativní vzorek oběživa. Již méně směrodatné je jejich složení pro hodnocení struktury nejdrobnějších nominálů na jedné straně a hrubé mince na té druhé. Veškeré výše uvedené závěry je tak nutno přijímat s těmito limity a vztáhnout je pouze na onu zmíněnou střední část nominálového spektra, neboť jejich aplikace na další složky oběživa by vedly k zkreslujícím závěrům.

34) NECHANICKÝ – ŠAFÁŘ: *Kladské*, s. 79.

35) ŽÍŽKOVÁ: *Slezská a kladská*, s. 58.

1. LIŠNO
2. UŠILOV
3. SMILOVICE
4. ŘESTOKY
5. PELHŘIMOV
6. POBĚŽOVICE
7. MEČICHOV

8. CHROBOLY
9. ZDICE
10. ČEJOV
11. HUMPOLEC
12. KEJŽLICE
13. BOZKOV

Rozšíření nálezů kladských mincí v Čechách.

THE SIGNIFICANCE OF THE KLDNO GOVERNMENT COIN WITHIN THE CURRENCY STRUCTURE IN BOHEMIA OF THE SECOND HALF OF THE 17TH CENTURY

Based on the 13 Czech group coin finds from the second half of the 17th century which give a representative sample of a part of the denomination spectrum of currency (from 3 kreutzers to 15 kreutzers) on the territory of Bohemia, the significance of the Kladno government coins was being studied. This consisted of the Ferdinand III. and Leopold I. mintage. According to the analysed collection of depots, the Kladno government mint belongs to the more represented mint masters (108 pc 1,3 %). Although its share does not belong into the group of the dominant components of currency of the researched period, it was undoubtedly a solid part of currency circulation in Bohemia and a contemporary person might normally encounter it during everyday trade. The analysed mint depot shows that the Kladno coin was, considering the amount of production from the local mint, penetrating into Bohemia quite abundantly. Breaking into the local circulation were mainly the frequently minted 3-kreutzers of Ferdinand III., which in the depots complement other denominations only minimally. By their composition the findings well reflect the different levels of production of the Kladno mint during the reign of the two rulers we had mentioned, where the coinage of Leopold I. (8 pc), if only for its limited activity, cannot with its low number compete with the substantially more documented coinage of Ferdinand III. (100 pc).